



Sygn. akt IV CSKP 198/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości Spółdzielczej Kasy
Oszczędnościowo-Kredytowej "N" w upadłości z siedzibą w W.
przeciwko W. S. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 15 grudnia 2021 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 3 grudnia 2019 r., sygn. akt V ACa [...]

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty z dnia 10 września 2018 r. - wydanym w postępowaniu
nakazowym z weksla - Sąd Okręgowy w B. zasądził od pozwanego W. S. G. na

rzecz Syndyka masy upadłości Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej „N” w W. w upadłości kwotę 81 804,02 zł z odsetkami umownymi, w wysokości dwukrotności sumy stopy referencyjnej NBP i 5,5 punktów procentowych, z tym zastrzeżeniem, że maksymalna stopa procentowa nie może przekraczać dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie, od dnia 27 sierpnia 2018 r. do dnia zapłaty.

Na skutek zarzutów pozwanego Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 19 marca 2019 r. uchylił nakaz zapłaty w zakresie kwoty 145,02 zł z odsetkami umownymi i w tym zakresie powództwo oddalił, zaś w pozostałej części utrzymał nakaz zapłaty w mocy oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1 800 zł tytułem kosztów procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 20 lipca 2016 r. „N.” w W. (dalej: „N.”) zawarła z pozwanym umowę pożyczki konsumenckiej na kwotę 85 000 zł na okres do 12 lipca 2026 r. Postanowieniem z dnia 3 lipca 2017 r. Sąd Rejonowy w W. ogłosił upadłości „N.” i wyznaczył syndyka masy upadłości. W związku z zaprzestaniem spłaty pożyczki, powód pismem z dnia 21 listopada 2017 r. wezwał pozwanego do zapłaty zaległości. Wezwanie do zapłaty zostało ponowione w kolejnym piśmie z dnia 15 stycznia 2018 r., tym razem także z zagrożeniem wypowiedzenia umowy. Na dzień 15 stycznia 2018 r. zaległość pożyczkowa wyniosła 2 607,73 zł. Pismem z dnia 8 lutego 2018 r. powód wypowiedział pozwanemu umowę pożyczki z 30 - dniowym terminem.

Sąd Okręgowy, powołując się na przepis art. 434 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 1228; dalej: „pr. upadł.”), zwrócił uwagę, że w przypadku ogłoszenia upadłości spółdzielczej kasy oszczędnościowo - kredytowej umowa pożyczki, w zakresie, w jakim została wypłacona przed ogłoszeniem upadłości pożyczkodawcy nie ulega rozwiązaniu i w tej części jest kontynuowana przez syndyka masy upadłości. Jednak wobec zaprzestania przez pozwanego spłaty pożyczki zaistniały przesłanki do wypowiedzenia umowy, zaś oświadczenie powoda w tym przedmiocie zostało pozwanemu skutecznie doręczone, czego konsekwencją jest zasadność dochodzonego roszczenia.

W wyniku apelacji pozwanego zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty z dnia 10 września 2018 r. i powództwo oddalił oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania i kosztach sądowych. Sąd drugiej instancji uznał wypowiedzenie za nieważne, gdyż nie zostało poprzedzone procedurą przewidzianą w art. 75c ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 1896; dalej: „pr. bank.”) w zw. z art. 9 i art. 12 ustawy z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1854; dalej: „nowela pr. bank.”), a także art. 36 ust. 1a ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz. 1844; dalej: u.s.k.o.k.) w zw. z art. 78a pr. bank.

W skardze kasacyjnej powód zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 75c pr. bank. przez przyjęcie, że skoro powód nie dochował trybu przewidzianego w tym przepisie to dokonane wypowiedzenie jest nieważne (art. 58 § 1 k.c.), a w szczególności nie prowadzi do wymagalności wierzytelności, podczas gdy uchybienie temu przepisowi może rodzić ewentualnie odpowiedzialność odszkodowawczą po stronie powodowej; art. 331 pr. upadł. w zw. z art. 75c pr. bank. polegające na uznaniu, iż likwidacja wierzytelności upadłego przez ich zbycie lub ściągnięcie obejmuje również restrukturyzację zadłużenia, przewidzianą w art. 75c pr. bank., a w konsekwencji błędne przyjęcie, że syndyk po ogłoszeniu upadłości „N.” jest uprawniony do przeprowadzania restrukturyzacji zadłużenia kredytobiorców, tj. dokonywania zmiany warunków umów kredytowych; art. 343 w zw. z art. 441a pr. upadł., przez uznanie, że syndyk jest uprawniony do dokonywania zmian umów kredytowych zawartych przez upadłą „N”. z kredytobiorcami; art. 206 ust. 1 pkt 6 pr. upadł. na skutek uznania, iż syndyk może swobodnie dokonywać zmian umów kredytowych zawartych przez upadłą „N”. z kredytobiorcami, podczas gdy syndyk jest uprawniony jedynie do zawierania ugód co do rozwiązań spornych za zgodą rady wierzycieli z uwagi na rozporządzający charakter tych czynności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 75c pr. bank. został wprowadzony z dniem 27 listopada 2015 r. Wówczas został też zmieniony art. 75 ust. 1 pr. bank., stanowiąc że w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu albo w przypadku utraty przez kredytobiorcę zdolności kredytowej bank mógł, z zastrzeżeniem art. 75c, obniżyć kwotę przyznanego kredytu albo wypowiedzieć umowę kredytu. Kolejna zmiana art. 75 ust. 1 pr. bank. miała miejsce w dniu 1 stycznia 2016 r., w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 814; dalej: „pr. restruk.”), stanowiąc, że w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu albo w przypadku utraty przez kredytobiorcę zdolności kredytowej bank może obniżyć kwotę przyznanego kredytu albo wypowiedzieć umowę kredytu, o ile ustawa z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne nie stanowi inaczej.

Niezależnie od mogących wystąpić wątpliwości interpretacyjnych, co do zakresu zastosowania art. 75c pr. bank., w kontekście wyżej powołanych nowelizacji prawa bankowego i ich konfiguracji czasowej, które były przedmiotem wyjaśnień Sądu Najwyższego w uzasadnieniu do wyroku z dnia 18 czerwca 2021 r., sygn. akt IV CSKP 92/21 (nie publ.), w rozpoznawanej sprawie sytuacja prawna pod tym względem jest o tyle klarowna, że art. 36 ust. 1a u.s.k.o.k. wprost stanowi, iż do umów pożyczek zawieranych przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo - kredytowe stosuje się odpowiednio przepisy art. 75c ust. 1 - 5 pr. bank. W stanie faktycznym sprawy ze względu na cechy podmiotowe stron umowy i jej przedmiot miały również zastosowanie przepisy ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (jedn. tekst: Dz. U. z 2019, poz. 1083; por. art. 2 w zw. z art. 3 ust. 2 pkt 1 tej ustawy w zw. z art. 36 ust. 4 u.s.k.o.k.).

Zgodnie zatem z art. 75c ust. 1 - 3 pr. bank. w zw. z art. 36 ust. 1a u.s.k.o.k., jeżeli pożyczkobiorca opóźnia się ze spłatą zobowiązania z tytułu udzielonej pożyczki, spółdzielcza kasa oszczędnościowo - kredytowa wzywa go do dokonania spłaty wyznaczając termin nie krótszy niż 14 dni roboczych. W wezwaniu tym kasa informuje pożyczkobiorcę o możliwości złożenia, w terminie 14 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania, wniosku o restrukturyzację zadłużenia. Kasa powinna, na wniosek pożyczkobiorcy, umożliwić restrukturyzację zadłużenia poprzez zmianę

określonych w umowie warunków lub terminów spłaty, jeżeli jest uzasadniona dokonana przez kasę oceną sytuacji finansowej i gospodarczej pożyczkobiorcy.

Kategoryczne brzmienie tego przepisu nie pozostawia wątpliwości co do tego, że nakłada on na spółdzielcze kasy oszczędnościowo - kredytowe obowiązki polegające na wezwaniu pożyczkobiorcy, gdy ten opóźnia się ze spłatą zobowiązania, do zapłaty wraz z wyznaczeniem mu terminu nie krótszego niż 14 dni roboczych i pouczeniem o możliwości złożenia w terminie 14 dni roboczych wniosku o restrukturyzację zadłużenia. Innym natomiast zagadnieniem jest to, czy ostatecznie w ramach tak uruchomionej procedury restrukturyzacyjnej zostanie zawarte porozumienie pomiędzy kasą a pożyczkobiorcą. Artykuł 12 noweli pr. bank. na określenie charakteru prawnego regulacji zawartej w art. 75c pr. bank. posługuje się określeniem wymogu jego stosowania przez banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo - kredytowe, a zatem jeśli bank albo kasa nie zastosuje w swej działalności art. 75c pr. bank., to bez znaczenia prawnego pozostaje kwestia wykazania przez kredytobiorcę albo pożyczkobiorcę własnej woli i inicjatywy w restrukturyzacji zadłużenia. Z przepisów tych jednoznacznie wynika, że obowiązek zainicjowania tej procedury spoczywa na banku oraz spółdzielczej kasie oszczędnościowo - kredytowej a nie kredytobiorcy albo pożyczkobiorcy. Celem i istotą tej regulacji jest zapewnienie kredytobiorcy albo pożyczkobiorcy uprawnienia do dalszego kontynuowania umowy kredytu albo umowy pożyczki, mimo problemów ze spłatą rat kredytowych (pożyczkowych), przez umożliwienie restrukturyzacji powstałego zadłużenia i modyfikacji stosunku prawnego na przyszłość.

W efekcie przed złożeniem przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo - kredytową kredytobiorcy oświadczenia o wypowiedzeniu umowy pożyczki (art. 36 ust. 2 u.s.k.o.k. w zw. z art. 75 ust. 1 pr. bank.) konieczne było podjęcie przez kasę czynności, o których mowa w art. 75c pr. bank. w zw. z art. 36 ust. 1a u.s.k.o.k. Ograniczenie sankcji niedochowania przez banki procedury przewidzianej w tych przepisach tylko do odpowiedzialności odszkodowawczej banku nie znajduje uzasadnienia w brzmieniu tych przepisów i ich celu. Naruszenie przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo - kredytową wymogów z art. 75c pr. bank. w zw. z art. 36 ust. 1a u.s.k.o.k. i dokonanie wypowiedzenia umowy pożyczki bez dochowania

tej procedury nie skutkuje nieważnością wypowiedzenia w rozumieniu art. 58 § 1 k.c., skoro przepisy zarówno pr. bank., jak i ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych takiej sankcji nie przewidują. W świetle celu i charakteru prawnego art. 75c pr. bank., w kontekście brzmienia art. 12 noweli pr. bank., pominięcie tej obowiązkowej procedury przez kasę czyni dokonane wypowiedzenie kredytu bezskutecznym. Zaniechanie przez kasę podjęcia ustawowo przewidzianych czynności, które z ich istoty poprzedzają wypowiedzenie umowy kredytu albo umowy pożyczki, skutkuje przedwczesnością wypowiedzenia. Dlatego też, w sytuacji gdy dana czynność prawna, w tym wypadku wypowiedzenie umowy, jest przedwczesna, to z tej przyczyny nie może być kwalifikowana jako nieważna, lecz jako bezskuteczna z tego względu, że nie została poprzedzona dokonaniem innych wymaganych ustawą czynności (zob. też powołany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2021 r., IV CSK 92/21).

Wyżej przedstawiona wykładnia art. 75c pr. bank w zw. z art. 36 ust. 1a u.s.k.o.k. ma również zastosowanie w stanie faktycznym sprawy, pomimo tego, że wypowiedzenie umowy pożyczki nastąpiło po ogłoszeniu upadłości „N.”. Należy bowiem zwrócić uwagę, iż przepisy prawa upadłościowego zawierają szczególną regulację w kwestii dalszego obowiązywania umów pożyczek zawartych przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo - kredytową, której następnie ogłoszono upadłość. Jak stanowi art. 434 pkt 2) pr. upadł. zamieszczony w tytule II części trzeciej normującym odrębne postępowanie upadłościowe wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo - kredytowych, o ile skutki te nie nastąpiły wcześniej z powodu otwarcia postępowania układowego, z dniem ogłoszenia upadłości tych podmiotów ulegają rozwiązaniu umowy kredytu i pożyczki, jeżeli do dnia ogłoszenia upadłości nie nastąpiło oddanie środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy (pożyczkobiorcy). W konsekwencji (*a contrario*) w razie, gdy umowa pożyczki została wykonana przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo - kredytową przed ogłoszeniem jej upadłości, to tego rodzaju umowa nie ulega rozwiązaniu i po ogłoszeniu upadłości jest realizowana, jeśli chodzi o jej spłatę przez pożyczkobiorcę i zasady jej wypowiedzania przez syndyka masy upadłości, zgodnie z jej postanowieniami i obowiązującymi przepisami, w tym art. 75c pr. bank. w zw. z art. 36 ust. 1a u.s.k.o.k. Przepisy regulujące odrębne postępowanie

upadłościowe spółdzielczych kas oszczędnościowo - kredytowych nie zawierają przepisu wyłączającego zastosowanie tych przepisów. Ogłoszenie upadłości pożyczkodawcy nie może więc prowadzić do pozbawienia pożyczkobiorcy - konsumenta przyznanych mu ustawowo uprawnień i pogorszenia jego pozycji prawnej tylko z powodu tego zdarzenia prawnego. Wskazany w zarzutach kasacyjnych art. 331 ust. 1 pr. upadł., który stanowi, że likwidacja wierzytelności upadłego następuje przez ich zbycie albo ściągnięcie oraz art. 206 ust. 1 pkt 6 pr. upadł., według którego zezwolenia rady wierzycieli pod rygorem nieważności wymaga uznanie, zrzeczenie się i zawarcie ugody co do roszczeń spornych oraz poddanie sporu rozstrzygnięciu sądu polubownego, nie wykluczają (podobnie jak i przepisy art. 343 i art. 441a pr. upadł.) wynikających z art. 75 c pr. bank. obowiązków syndyka i skorelowanych z nimi uprawnień pozwanego, skoro ich źródłem są wyraźne przepisy normatywne, których zastosowania nie wykluczyły powołane wyżej przepisy dotyczące odrębnego postępowania upadłościowego, przewidujące wprost dalsze obowiązywanie umowy pożyczki w zakresie, w jakim została wykonana przez spółdzielczą kasę oszczędnościowo - kredytową przed ogłoszeniem jej upadłości.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.